

Lärohandledning

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud

Innehåll

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud	2
Eleveempel	5
Analys och uppföljning	6
Bildunderlag 2	7
Bildunderlag 3	8
Underlag <i>Bokstäver versaler – för eleven</i>	9
Underlag <i>Bokstäver gemener – för eleven</i>	11
Underlag <i>Bokstäver – för läraren</i>	13
Blankett <i>Kartläggningsunderlag Aktivitet 4</i>	14

Lärarhandledning

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud

I aktiviteten ges läraren möjlighet att få syn på om eleven

- kan dela upp korta meningar i ord
- kan urskilja första språkljudet i ord
- kan dela upp enkla ord i språkljud
- kan koppla samman bokstäver med deras namn och språkljud.

Aktiviteten och observationspunkterna som ingår genomförs i ordinarie undervisning. Samtliga observationspunkter i aktivitet 4 bör föregås av undervisning om att urskilja ord och språkljud i syfte att ge en rättvisande kartläggning av elevernas språkliga medvetenhet. Aktiviteten genomförs på höstterminen i syfte att tidigt få syn på om eleven börjat urskilja språkets mindre byggstenar och om eleven kommit vidare i fonologisk medvetenhet. Läs igenom hela aktiviteten eftersom kartläggning av olika observationspunkter kan kombineras. Läraren avgör gruppens storlek för att kunna få syn på det som ska observeras i aktiviteten. Olika elever kan observeras vid olika tillfällen. Notering sker för varje enskild elev.

Förberedelser och material

- Blankett *Kartlägningsunderlag Aktivitet 4*. Blanketten fylls i efter genomförd kartläggning.
- Underlag Bildkort med den mörka ramen (Bildunderlag 2) används till observationspunkt *kan urskilja första språkljudet i ord*. De aktuella bildkorten föreställer: apa, igelkott, lampa, leksak, löv, morot, nalle, sol, ram, ruta, rävar, säng, åsna, ödla, öga. Bildkorten klipps ut.
- Bildkorten med den mönstrade ramen (Bildunderlag 3) används till observationspunkt *kan dela upp enkla ord i språkljud*. De aktuella bildkorten föreställer: lås, läsa, mus, myra, måla, måne, mås, nos, nål, näsa, ros, säl, vas, åra, öra. Bildkorten klipps ut.
- Underlag *Bokstäver versaler – för eleven* och/eller Underlag *Bokstäver gemener – för eleven*. Bokstavskorten används till observationspunkt *kan koppla samman bokstäver med deras namn och språkljud*.
- Underlag *Bokstäver – för läraren*. Kopiera ett underlag per elev för läraren att markera i.
- Bokstavsunderlagen används till observationspunkt *kan koppla samman bokstäver med deras namn och språkljud*.
- Meningar som kan användas till observationspunkt *kan dela upp korta meningar i ord*.
- Skriv meningarna på ett papper och ta med till kartläggningen. Hitta på egna korta meningar eller välj nedanstående förslag.

Jag heter Maria.

Vad heter du?

Vi går ut nu.

Var bor du?

Amir bor i Flen.

Maya lagar sin cykel.

Vi har ofta kul.

Vi vill ut och leka.

Vi ska äta.

- Markörer, exempelvis knappar, klossar, pärlor, gem osv. till några av observationspunkterna.,

Lärarhandledning

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud

OBSERVATIONSPUNKT

Kan dela upp korta meningar i ord

Genomförande

Kartläggningen genomförs genom att läraren iakttar när eleven delar upp korta meningar i rätt antal ord. Läraren väljer en mening utan att visa den för eleven och läser den sedan högt.

1. Tala om för eleverna att du ska visa hur de ska göra och att de behöver lyssna noga.
2. Välj en mening och läs den högt, exempelvis *Jag heter Maria*. Säg: *Nu ska jag dela upp meningen i ord*. Upprepa meningen "Jag heter Maria" sakta och tydligt och lägg en markör för varje ord så att eleverna ser det.
3. Säg: *Nu ska jag läsa en mening för en av er i taget. När jag läser meningen lägger du en markör för varje ord*.
4. Utrusta varje elev med ett antal markörer.
5. Välj en mening och läs meningen sakta och tydligt. Visa inte meningen för eleven.
6. Uppmana eleven att lägga en markör för varje ord som hon eller han hör.
7. Gör så tills kartläggningen är klar.

Uppmärksamma och notera om eleven kan urskilja orden i minst tre korta meningar.

OBSERVATIONSPUNKT

Kan urskilja första språkljudet i ord

Genomförande

Här används bildkort från bildunderlag 2. Kartläggningen genomförs genom att läraren iakttar när eleven anger första språkljudet i ord som börjar på olika språkljud. Ett bildkort visas för eleven och läraren säger vad som är på bilden. Håll korten i handen.

1. Ta upp bildkortet "sol".
2. Visa upp bilden för eleverna och säg: *Det här är en bild på en sol*. Säg: *sol* igen och uttala ordet sakta och tydligt. Säg: *sol börjar med /s/*. Säg: *Nu ska ni göra likadant*.
3. Visa upp ett bildkort för en elev.
4. Säg ordet sakta och tydligt och be eleven ange första ljudet.
5. Visa ett bildkort för en elev i taget och upprepa aktiviteten tills kartläggningen är klar.

Uppmärksamma och notera om eleven kan ange första språkljudet i minst tre ord som börjar på olika språkljud.

Lärarhandledning

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud

OBSERVATIONSPUNKT

Kan dela upp enkla ord i språkljud

Genomförande

Här används bildkort från bildunderlag 3. Kartläggningen genomförs genom att läraren iakttar när eleven anger antalet språkljud i ord. Läraren visar ett bildkort för eleven och läraren säger vad bilden föreställer. Börja med att visa ord med tre språkljud. Om eleven klarar det så fortsätt med ord innehållande fyra språkljud.

1. Visa bildkortet "ros" och säg: *Det här är en bild på en ros.*
Säg: *Lyssna hur många ljud som hörs i ros.*
Säg ordet "ros" sakta och tydligt och visa antalet ljud genom att lägga en markör för varje ljud /r/-/o/-/s/.
Säg: *Nu ska ni göra likadant.*
2. Visa upp ett nytt bildkort och säg ordet på bildkortet sakta och tydligt.
3. Säg: *Nu ska ni lägga en markör för varje ljud i ordet på bildkortet.*
4. Genomför aktiviteten med en elev i taget tills kartläggningen är klar.

Uppmärksamma och notera om eleven kan ange antalet språkljud i minst tre olika ord.

OBSERVATIONSPUNKT

Kan koppla samman bokstäver med deras namn och språkljud

Genomförande

Kartläggningen kan genomföras genom att läraren lägger ut bokstavskorten, både versaler och gemener, väl synliga på ett bord. Det går också bra att börja med versaler och därefter lägga ut gemener eller tvärtom. När tillfälle ges, uppmanas en elev i taget att plocka ut de bokstäver som hon eller han känner igen. Fråga eleven vilka bokstäverna är, det vill säga vad de heter och hur de låter. Ett annat alternativ är att läraren istället tar fram underlaget *Bokstäver versaler – för eleven* och underlaget *Bokstäver gemener – för eleven* och ber eleven namnge de bokstäver hon eller han känner igen. Notera med ett kryss i underlaget *Bokstäver – för läraren* vilka bokstävers namn och språkljud eleven känner till. Kartläggningen genomförs med fördel i mindre grupp eller individuellt.

1. Lägg bokstavskort från Underlag *Bokstäver versaler – för eleven* eller Underlag *Bokstäver gemener – för eleven* framför eleven.
2. Be eleven peka på en bokstav som hon eller han känner igen.
3. Be eleven ange bokstavens namn och språkljud.
4. Gör så tills kartläggningen är klar.
5. Notera med ett kryss i Underlag *Bokstäver – för läraren* vilka bokstav-ljud-kopplingar eleven kan göra.

Uppmärksamma och notera om eleven kan koppla samman minst fem bokstäver med deras namn och språkljud.

Lärarhandledning

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud

Eleve exempel

Exempel på hur elevernas kunskaper kan komma till uttryck

Kan dela upp korta meningar i ord	
Eleven	markerar antalet ord med hjälp av knappar.
	tar ett steg för varje ord i meningen.
	säger ”I den här meningen är det tre ord”.
Kan urskilja första språkljudet i ord	
Eleven säger:	Jag, Ahmed och Lova börjar på olika ljud.
	Öga och ödla börjar på samma. Det gör också måne och morot och räva och ram.
	mus när läraren frågar efter ord som börjar på /m/. Leken fortsätter och eleven hittar ord som börjar på andra ljud.
Kan dela upp enkla ord i språkljud	
Eleven	lyssnar efter ljuden i olika ord. Eleven säger exempelvis öra och räknar till tre.
	delar upp ordet mamma i språkljud och säger /r/ /o/ /s/. Eleven fortsätter på liknande sätt med flera ord.
	säger /l/ /i/ /s/ /a/ och pekar på en klasskamrat med det namnet.
Kan koppla samman bokstäver med deras namn och språkljud	
Eleven	plockar till sig fem bokstäver och säger bokstävernas namn och språkljud.
	plockar ut bokstäverna som ingår i det egna namnet och talar om vilka de är och hur de låter.
	namnger bokstäver och språkljud i en elevnära ordbild.

Lärarhandledning

Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkljud

Analys och uppföljning

Läraren behöver uppmärksamma den elev som **visar en indikation** på att inte uppfylla de kriterier för bedömning som senare ska uppfyllas i årskurs 1 och 3. Om eleven efter undervisning om att urskilja ord och språkljud på höstterminen i förskoleklass inte klarar att genomföra delar i aktiviteten så kan det innebära att eleven visar indikation på att inte komma att uppfylla senare kriterier för bedömning. Indikationen kan visas genom att eleven inte

- kopplar samman någon bokstav med dess språkljud eller urskiljer några språkljud i enkla ord.

Läraren kan dock även behöva uppmärksamma och stödja den elev som ännu inte

- namnger bokstäver och kopplar samman dessa med deras språkljud
- urskiljer första språkljudet i ord
- urskiljer språkljud i enkla ord
- delar upp meningar i ord.

En elev som kommit längre i sin utveckling behöver **extra utmaningar**. Hon eller han visar sitt kunnande exempelvis genom att

- koppla samman flertalet eller så gott som samtliga bokstäver med deras språkljud
- dela upp fler ord i språkljud och även ljuda ihop dem
- med säkerhet ange första språkljudet i flera ord
- med säkerhet dela upp såväl korta som lite längre meningar i ord.

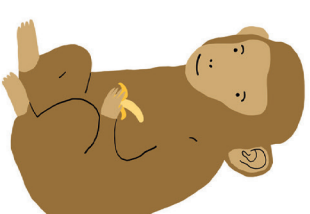
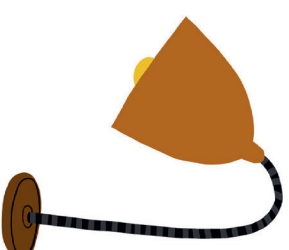
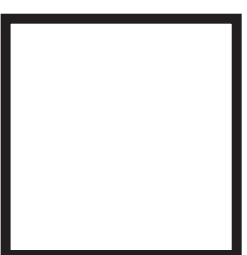
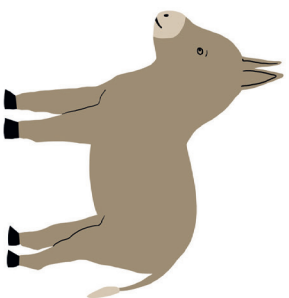
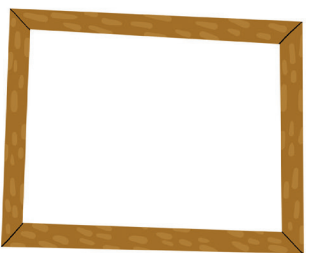
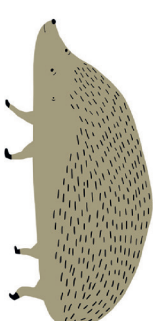
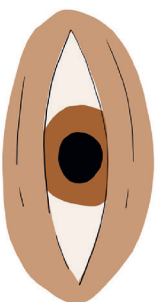
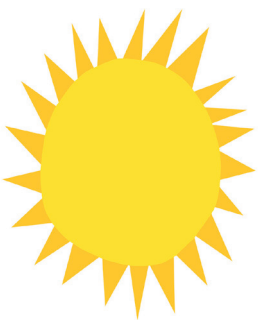
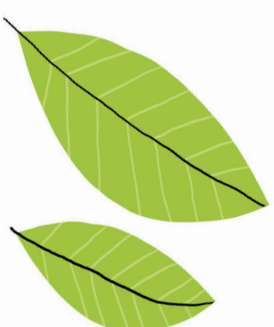
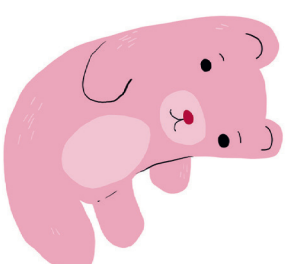
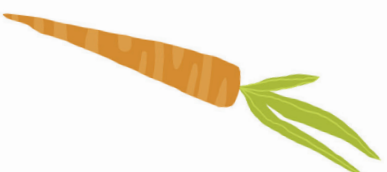
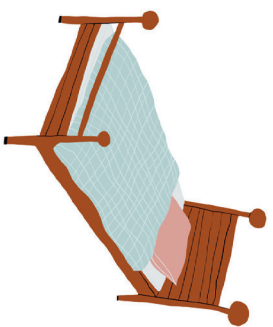
Kartläggningen av aktiviteterna 1–4 visar elevernas kunnande vad gäller språklig medvetenhet och språklig förmåga. I aktiviteterna 1–3 framgår hur det genom användning av materialet kan **befaras** att eleven inte kommer att uppfylla de kriterier för bedömning som senare ska uppfyllas i årskurs 1 och 3.

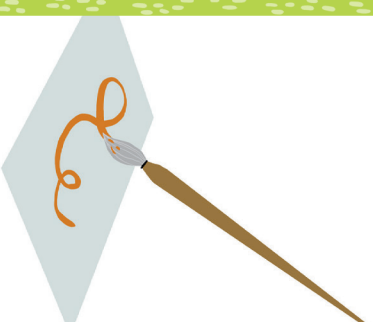
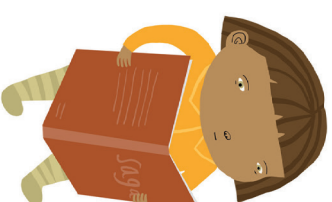
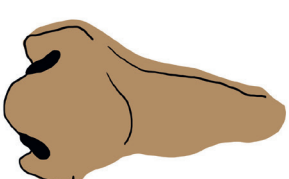
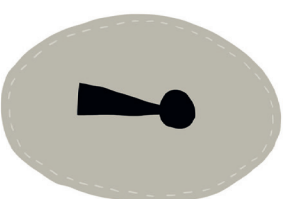
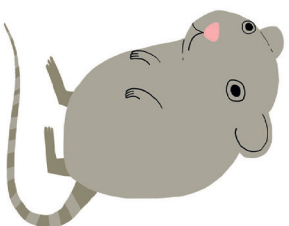
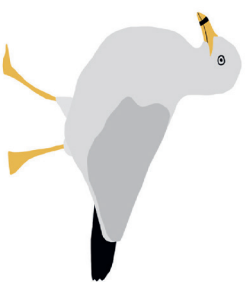
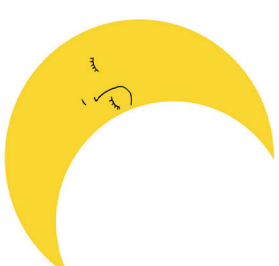
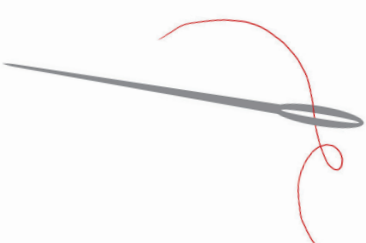
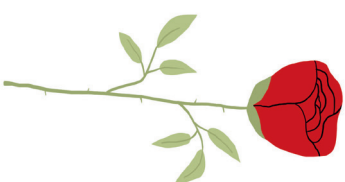
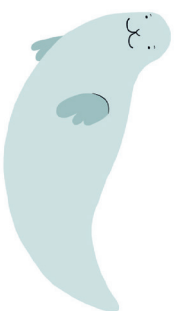
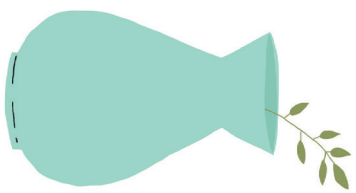
Notera i blanketten *Kartläggningsunderlag Aktivitet 4* det kunnande som eleven visar och även gärna vad den fortsatta undervisningen behöver fokusera på.

Kartläggningsunderlaget kan vara mer eller mindre detaljerat ifyllt. Här är två exempel på hur olika lärare kan ha fyllt i dokumentet:

Kan dela upp korta meningar i ord	Kan urskilja första språkljudet i ord	Kan dela upp enkla ord i språkljud	Kan koppla samman bokstäver med deras namn och språkljud	Kommentar
Ok	Ok	På gång	Går bra i namnet.	Ok

Kan dela upp korta meningar i ord	Kan urskilja första språkljudet i ord	Kan dela upp enkla ord i språkljud	Kan koppla samman bokstäver med deras namn och språkljud	Kommentar
Svårt	Funkar ibland, verkar gissa.	Inte klart	Kan bokstäverna LIAM	Utmana genom bokstavslekar och fler övningar i att lyssna efter ljud utifrån bilder.





BOOKSTÄVER VERSALER – för eleven

S

O

R

A

L

M

V

Q

E

Ä

N

T

Å

X

D

H

BOKSTÄVER VERSALER – för eleven

I	F	G	Ö
U	B	C	Y
K	W	P	Z
J			

BOOKSTÄVER GEMENER – för eleven

s

o

r

a

l

m

v

q

e

ä

n

t

å

x

d

h

BOOKSTÄVER GEMENER – för eleven

i	f	g	ö
u	b	c	y
k	w	p	z
j			

UNDERLAG BOKSTÄVER – för läraren

Elevens namn: _____

Bokstävernas namn och språkjud

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Å	Ä	Ö	
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z	å	ä	ö	

Kartläggningsunderlag Aktivitet 4. Vi urskiljer ord och språkjud

Namn:	Kan dela upp korta meningar i ord	Kan urskilja första språkjudet i ord	Kan dela upp enkla ord i språkjud	Kan koppla samman bokstäver med deras namn och språkjud	Kommentar: